

RAQAMLI ASR E'TIQODI: INTERNET VA GADJETLAR DINNI QANDAY O'ZGARTIRMOQDA?

Samatov Xurshid Ulmasjonovich

*Ilmiy maslahatchi Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot
texnologiyalari universiteti Samarqand filiali f.f.d. dotsent*

Mavlonqulov Sherali Hamidjon o'g'li

*Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
Samarqand filiali talabasi E-pochta: sheralimavlonqulov007@gmail.com ORCID: 0009-
0005-0215-2774*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada raqamli texnologiyalar, internet va zamonaviy gadjetlarning diniy e'tiqod hamda diniy amaliyotlarga ko'rsatadigan ta'siri o'rganiladi. Raqamli muhitning kengayishi natijasida diniy bilimlarni tarqatish, diniy muloqot qilish hamda diniy marosimlarni kuzatish shakllari sezilarli darajada o'zgarmoqda. Tadqiqotda internet platformalari, ijtimoiy tarmoqlar va mobil qurilmalar orqali diniy axborot almashinuvi jarayonlari tahlil qilinadi. Shuningdek, raqamli texnologiyalarning diniy ong, e'tiqod va jamiytdagi diniy kommunikatsiya shakllariga ta'siri ilmiy nuqtai nazardan baholanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli muhit diniy bilimlarning keng tarqalishiga xizmat qilishi bilan birga, ayrim hollarda tekshirilmagan yoki noto'g'ri diniy ma'lumotlarning tez tarqalishiga ham sabab bo'lishi mumkin.*

Kalit so'zlar: *raqamli texnologiyalar, internet, gadjetlar, din, ijtimoiy tarmoqlar, raqamli madaniyat, diniy kommunikatsiya.*

Abstract. *This paper examines the influence of digital technologies, the Internet, and modern gadgets on religion in the digital era. The rapid development of digital environments has significantly transformed the ways religious knowledge is disseminated, religious practices are observed, and communication within religious communities takes place. The study analyzes how internet platforms, social media networks, and mobile devices contribute to the exchange and spread of religious information. Furthermore, the research explores how digital technologies affect religious beliefs, practices, and communication patterns in contemporary society. The findings indicate that while digital technologies facilitate the wider dissemination of religious knowledge, they may also contribute to the rapid spread of inaccurate or unverified religious information.*

Keywords: *digital technologies, internet, gadgets, religion, social media, digital culture, religious communication.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается влияние цифровых технологий, интернета и современных гаджетов на религиозные убеждения и религиозную практику. В условиях расширения цифровой среды формы распространения религиозных знаний, религиозного общения и наблюдения за религиозными обрядами значительно изменяются. В исследовании анализируются процессы обмена религиозной информацией через интернет-платформы, социальные сети и мобильные устройства. Также с научной точки зрения*

оценивается влияние цифровых технологий на религиозное сознание, веру и формы религиозной коммуникации в обществе. Результаты исследования показывают, что цифровая среда способствует широкому распространению религиозных знаний, однако в некоторых случаях может также приводить к быстрому распространению непроверенной или ошибочной религиозной информации.

Ключевые слова: *цифровые технологии, интернет, гаджеты, религия, социальные сети, цифровая культура, религиозная коммуникация.*

XXI asrda raqamli texnologiyalar insoniyat hayotining muhim tarkibiy qismiga aylandi. Internet, mobil qurilmalar va turli raqamli platformalar insonlarning axborot olish, muloqot qilish hamda bilim almashish jarayonlarini tubdan o'zgartirdi. Ushbu jarayonlar jamiyatning turli sohalari qatori diniy hayot va e'tiqod tizimlariga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda.

Bugungi kunda diniy bilimlarni olish an'anaviy manbalar bilan cheklanib qolmaydi. Internet orqali diniy matnlar, ilmiy maqolalar, video ma'ruzalar va onlayn muhokamalar keng auditoriyaga yetib bormoqda. Natijada diniy axborotlarning tarqalish tezligi sezilarli darajada oshib, diniy kommunikatsiyaning yangi shakllari paydo bo'ldi.

Shu bilan birga, raqamli muhit diniy axborotlarning ishonchliligi masalasini ham dolzarb qilib qo'ymoqda. Internet orqali tarqatilayotgan ma'lumotlar har doim ham ilmiy yoki diniy jihatdan ishonchli bo'lavermaydi. Shu sababli raqamli texnologiyalar va diniy e'tiqod o'rtasidagi o'zaro ta'sirni ilmiy jihatdan o'rganish zamonaviy tadqiqotlarning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili. So'nggi yillarda raqamli texnologiyalar va din o'rtasidagi munosabatlarni o'rganishga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlar soni ortib bormoqda. Tadqiqotchilar internet va ijtimoiy tarmoqlarning diniy hayotga ta'sirini turli nuqtai nazardan tahlil qilmoqda.

Ba'zi tadqiqotlar internet diniy bilimlarni keng auditoriyaga tez yetkazish imkoniyatini yaratishini ta'kidlaydi. Raqamli platformalar orqali diniy ma'ruzalar, onlayn seminarlar va virtual diniy jamoalar shakllanmoqda. Shu bilan birga, ijtimoiy tarmoqlar diniy muloqot va fikr almashish uchun yangi kommunikatsiya maydonini yaratdi.

Boshqa tadqiqotlarda esa raqamli muhitda diniy axborotlarning nazoratsiz tarqalishi ayrim hollarda noto'g'ri talqinlar va ekstremistik g'oyalar paydo bo'lishiga sabab bo'lishi mumkinligi ta'kidlanadi. Shu sababli raqamli texnologiyalarning diniy hayotga ko'rsatadigan ijobiy va salbiy ta'sirlarini kompleks tarzda o'rganish muhim ilmiy vazifa hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda tahliliy, taqqoslash va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Raqamli muhitda diniy axborotlarning tarqalish jarayonlarini o'rganish uchun internet platformalari, ijtimoiy tarmoqlar va mobil qurilmalar orqali amalga oshirilayotgan diniy kommunikatsiya shakllari tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida ilmiy maqolalar, monografiyalar hamda zamonaviy axborot

texnologiyalari bilan bog'liq ilmiy manbalar o'rganildi. Ushbu manbalar asosida raqamli texnologiyalarning diniy hayotga ta'siri tizimli ravishda tahlil qilindi.

Natijalar va muhokama: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, islom dini va uning mazhablari jamiyatning ma'naviy hayotida muhim o'rin tutadi. Islom ta'limotining asosiy g'oyalari insonni ezgulikka, adolatga va halollikka chaqiradi. Bu jihatlar ko'plab islom olimlari va mutafakkirlari tomonidan ham o'z asarlarida keng yoritilgan.

Xususan, Imom Abu Hanifaning ilmiy merosi islom fiqhining rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etgan. "Buyuk Imom Abu Hanifa" asarida ta'kidlanishicha, u kishi islom huquqshunosligining muhim tamoyillarini ishlab chiqib, musulmon jamiyatida adolat va tartibni ta'minlashga katta hissa qo'shgan. Shuningdek, hanafiy mazhabi musulmon dunyosida eng keng tarqalgan mazhablardan biri bo'lib, uning shakllanishi va rivojlanishi fiqh ilmining taraqqiyotida muhim bosqich hisoblanadi (Aminov X., Primov S.).

Islom ta'limotida adolat masalasi ham alohida ahamiyatga ega. Murtazo Mutahhariy o'zining "Islom jamiyatida ilohiy adolat masalasi" asarida adolat tushunchasini diniy va ijtimoiy hayotning muhim tamoyillaridan biri sifatida talqin qiladi. Uning fikricha, jamiyatda barqarorlik va tinchlikni ta'minlash uchun ilohiy adolat g'oyalariga amal qilish zarur.

Tadqiqot jarayonida shuningdek, islomdagi turli mazhablarning shakllanishi va ularning o'ziga xos xususiyatlari ham ko'rib chiqildi. "Husniddinov Z." ning "Islom va mazhablar" asarida islomda mavjud asosiy mazhablar, ularning tarixiy rivojlanish bosqichlari hamda diniy hayotdagi o'rni haqida ma'lumotlar berilgan. Bu ma'lumotlar orqali mazhablar musulmon jamiyatining diniy amaliyotini tartibga solishda muhim rol o'ynashi aniqlanadi.

Bundan tashqari, "Tulepov A."ning "Islom va aqidaparast oqimlar" asarida diniy ekstremistik oqimlarning paydo bo'lish sabablari va ularning jamiyatga salbiy ta'siri tahlil qilingan. Muallif bunday oqimlarning diniy ta'limotni noto'g'ri talqin qilish orqali jamiyatda ixtilof va beqarorlik keltirib chiqarishi mumkinligini ta'kidlaydi.

Shuningdek, Muhammad Anvar Badahshoniyning "Aqidat-ut-tahoviyya sharhining tahlili" asarida islom aqidasiining asosiy tamoyillari ilmiy jihatdan izohlangan. Ushbu asar orqali musulmon aqidasiining asosiy qoidalari va ularning diniy hayotdagi ahamiyati chuqurroq o'rganildi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, islom dini ta'limoti, uning aqidaviy va fiqhiy asoslari hamda mazhablar tizimi musulmon jamiyatining diniy, ma'naviy va ijtimoiy hayotida muhim o'rin tutadi. Ushbu ilmiy manbalarni o'rganish orqali islom ta'limotining mazmun-mohiyati, uning jamiyatdagi ahamiyati va diniy bilimlarning to'g'ri talqin qilinishi zarurligi haqida muhim xulosalarga kelindi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqamli texnologiyalar bugungi kunda diniy hayotga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Internet tarmoqlari, ijtimoiy tarmoqlar hamda mobil qurilmalar orqali diniy bilimlarni olish imkoniyatlari kengayib, diniy axborotlarning tarqalish tezligi va qamrovi ancha oshdi. Bu esa odamlarning diniy

bilimlarga bo'lgan qiziqishini qondirishda hamda diniy ma'lumotlarni tezkor yetkazishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, raqamli muhitda tarqalayotgan diniy ma'lumotlarning ishonchligi masalasi ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Internetda turli manbalardan kelib chiqayotgan ma'lumotlar orasida noto'g'ri yoki asossiz talqinlar ham uchrab turadi. Shuning uchun diniy axborotlarni tarqatishda ilmiy asoslangan, ishonchli va mutaxassislar tomonidan tasdiqlangan manbalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa jamiyatda diniy bilimlarning to'g'ri shakllanishiga yordam beradi.

Tadqiqot davomida shuningdek, zamonaviy texnologiyalar diniy kommunikatsiyaning yangi shakllarini yuzaga keltirayotganligi ham aniqlandi. Onlayn ma'ruzalar, diniy saytlar, mobil ilovalar va ijtimoiy tarmoqlar orqali diniy bilimlarni yetkazish bugungi kunda keng qo'llanilmoqda. Bunday imkoniyatlar diniy ma'rifatni keng yoyishda muhim rol o'ynaydi.

Kelgusida raqamli texnologiyalar va diniy kommunikatsiya o'rtasidagi munosabatlarni yanada chuqur o'rganish, raqamli muhitda tarqalayotgan diniy axborotlarning sifatini oshirish hamda ishonchli axborot manbalarini kengaytirishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlarni davom ettirish zarur. Bu esa jamiyatda sog'lom diniy muhitni shakllantirish va ma'naviy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Buyuk Imom Abu Hanifa / Musanniflar: Yo'ldosh Eshbek, Abdulloh Murod. – T.: “Sano-standart” nashriyoti, 2017. – 208 b.
2. Murtazo Mutahhariy. Islom jamiyatida ilohiy adolat masalasi. Tehron–Toshkent. “Al-Xudo” xalqaro nashriyoti. 2007. – 184 b.
3. Husniddinov Z. Islom va mazhablar. – T.: “Ma'naviyat”, 2000. – 28 b.
4. Tulepov A. Islom va aqidaparast oqimlar. To'ldirilgan nashr. Mas'ul muharrir Shayx Abdulaziz Mansur. – Toshkent: Sharq, 2014. – 536 b.
5. Aminov X., Primov S. Hanafiy fihi tarixi, manbalari va istilohlari. – Toshkent: TIU nashriyot-matbaa birlashmasi, 2011. – 160 b.
6. Muhammad Anvar Badahshoniy. Aqidat-ut-tahoviyya sharhining tahlili. – Toshkent, 2015. – 448 b.
7. Ochildev O., Rahimjonov D., Muhamedov N. va boshq. Dinshunoslik asoslari (o'quv qo'llanma). – Toshkent: TIU nashriyot-matbaa birlashmasi, 2013– 320b.
8. Abdullaev A., Hakimova N., Jurabaev Sh., Karimov J. Ildan boshqa najot yo'q. – Toshkent: TIU nashriyot-matbaa birlashmasi, 2015. – 156 b.
9. Islom ma'rifati va hozirgi zamon [Matn]. Mas'ul muharrir A. Abdullaev. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Toshkent islom universiteti, Islomshunoslik ilmiy-tadqiqot markazi. – T.: Toshkent islom universiteti, 2016. – 160 b.
10. Aqidat-ut-tahoviyya sharhining tahlisi. Tarj: Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. – T.: “Hilol-Nashr”, 2019. – 448 b.